

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1213

מסכת כתובות מ"ו-נ"ב ♦ אבות ד', ט"ו - ד', כ'

בס"ד, כ"ד אב תשפ"ב

השבוע בגליון

- מה מקבלים ב"תוספת שבת"?
- מצוות לימוד תורה - אין שיעור להוצאת ממון עליה
- מדוע אתרוג שפיטמו נשר כשר לברכה?
- כתיבת ספרי תורה בדיו שצבעו מתחלף

- מדוע החתן אינו רשאי לעשות מלאכה ב"שבע ברכות"?
- חתן דומה למלך
- כלה שמחלה לבעלה החתן
- האשה לעולם אינה יכולה למחול

תקנת פירות - מאז ומקדם

דף מז/א הא קמבטל לה ממעשה ידיה

מדוע החתן אינו רשאי לעשות מלאכה ב"שבע ברכות"?

במאמר שלפנינו נעסוק באיסור עשיית מלאכה על ידי החתן בשבעת הימים שלאחר נישואיו. נפתח בתמיהה על הרמ"א. כידוע, הרמ"א כתב את חיבורו כהוספה על השולחן ערוך, כשמטרתו היא לציין היכן הוא חלוק על הכרעת מרן הבית יוסף ולהביא את מנהג בני אשכנז (ראה בהקדמת הרמ"א לדרכי משה). והנה, בחלק אבן העזר סימן ס"ד סעיף א' פוסק השולחן ערוך: "הנושא בתולה צריך לשמוח עמה שבעה ימים, שלא יעשה מלאכה", כמבואר במסכתנו (ז/ב) שחז"ל תקנו שהחתן ישמח עם אשתו ולפיכך אסרו עליו לעסוק במלאכה. למרבה הפלא הרמ"א מוסיף וכותב: "וחתן אסור בעשיית מלאכה". כל נושאי הכלים תמהים מה טעם ראה הרמ"א לחזור ולשנות הלכה שכבר נכתבה מפורשות בשולחן ערוך.

חתן דומה למלך: מפרשי השולחן ערוך (חלקת מחוקק, בית שמואל ס"ק ב' וגר"א) מסבירים, כי הרמ"א אינו חוזר על דברי השולחן ערוך, אלא הוא מתייחס לתקנה שונה לחלוטין. השולחן ערוך מתכוון לתקנת חכמים לאסור מלאכה על הבעל כדי שישמח את אשתו, ואילו הרמ"א מתכוון לנאמר בפרקי דרבי אליעזר (פרק ט"ז, עין בגר"א), כי מפני שחתן דומה למלך אינו רשאי לעשות מלאכה (עין "באר הגולה").

כלה שמחלה לבעלה החתן: לפנינו, איפוא, שני טעמים נפרדים, שביניהם השלכות הלכתיות אחדות; אם הכלה מוחלת לבעלה ומתירה לו לעשות מלאכה, אמנם מחלה לו בכך על איסור מלאכתו מפני שמחתה, אך נותר בתקפו איסורו לעשות מלאכה מפני שהוא דומה למלך, וזאת בא הרמ"א ללמדנו, כי מחילתה של האשה אינה מועילה כדי להתיר לחתן לעשות מלאכה.

זאת ועוד, הפוסקים משווים את איסור המלאכה של החתן לאיסור עשיית מלאכה בחול המועד (עין חזון איש סימן ס"ד אות ז'. ובספר פתחי מגדים בסופו סימן כ"ו). לכאורה, איפוא, אם תקרה לחתן מלאכה שהיא דבר האבד, יהא רשאי לעשותה, כשם שבחול המועד היא מותרת. אולם, החיד"א (שיורי ברכה לסימן ס"ד) כותב, כי לא יוכל החתן לעשות מלאכה זו עד שתמחל אשתו, שכן, השוואת איסור המלאכה של החתן לחול המועד מתייחסת לאיסורו לעשות מלאכה מפני שהוא דומה למלך, לא כן איסורו לעשות מלאכה כדי לשמח את אשתו - אינו בטל בלא מחילתה. לפיכך, עד שלא תמחל לו, אינו רשאי לעשות אפילו מלאכה שהיא דבר האבד.

האשה לעולם אינה יכולה למחול: ראוי לציין, כי המהרא"ל צינץ (טיב קידושין, אהע"ז סימן ס"ד) נוקט כי לעולם אין האשה יכולה למחול: "נראה דאינה יכולה למחול, חדא דנעשה בשביל שיהא שמח עמה, ותתחזק החיבה ביניהם כל ימי מגוריהם, וגדול השלום... וכאן נמי חששו שיהיה שמח עמה, למען יחזקו מוסרות האהבה ולא יתנתקו. ועוד דלאו משום תקנתא דידה נתקן, רק בשביל תקנת כל בנות ישראל, ואם תמחול, הרי כל אחד יבקש שתמחול, ותצטרך למחול אף שלא ברצון משום שלום בית".

דבר העורך

המכתב סובל הכל

מחד גיסת עדיין מצויים אנו בחודש אב, תחת רישומו הנורא של החורבן אשר התגולל עלינו בעטיה של שנת חינו, ומאידיך גיסא מתקרבים והולכים פעמיו של חודש אלול, חודש בו שוקד אדם על שיפור דרכיו, בינו למקום ובינו לחבירו. **יאה** לתקופה זו המעשה הבא שצדה עינינו בספר כרם טוביה מאת הגאון רבי טוביה ליסיצין זצ"ל, מגדולי תלמידיו של הסבא מסלבודקא, ומייסד וראש ישיבת 'היכל התלמוד' בתל אביב. בסוף הספר מובאים דברים על תולדותיו ועל מעשיו, ובין הדברים מופיע המעשה הבא:

מתוקף תפקידו כאחראי גם מבחינה גשמית על המוסד המפואר שהקים, היה רבי טוביה עורך מכתבים לנדיבי לב למען ירימו תרומתם לשיבתו. את מכתביו היה כותב בכתב ידו ומוסרם לאדם מסויים, שיעלה אותם על הכתב במכונת כתיבה כיאה וכיאות. הלה היה מקליד את הדברים ומגיש לו לחתימה את המכתבים המודפסים.

לא פעם היה המקליד משנה מן הנוסח שנמסר לו... מוסיף ומשמיט כראות עיניו... אך רבי טוביה לא העיר לו על כך מאום!

אדם מן הישוב לא היה נותר שליו למראה ה'תיקונים'. הן כל מילה חושבה בסלע, ויועדה בדיוק לאדם שאליו מוען המכתב. המשפטים נשקלו בפלס ונמדדו בדייקנות. לא ארוך מידי - כדי לא לעייף, לא קצר מידי - כדי לא לזלזל. לא נמלץ מידי - כדי לא להראות בעל דמיון הרואה חזיונות כמצאויות. לא פשטני מידי - כדי לא להראות איש נטול מעוף.

זעילוי נשמת

מרת **שרה רבקה וסרצוג** ע"ה

ב"ר אהרן אליעזר ז"ל נלב"ע כ"ג מנחם אב תשל"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **ורדה שניצר** ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע כ"ה מנחם אב תשס"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

עד כה עסקנו בחתן.

ומה בדבר הכלה, הגם היא אסורה במלאכה?

שאלה זו נידונה בפוסקים (ראה נישואין כהלכתם פרק ט"ו), ונציין הוכחה מעניינת לדבר מסוגייתנו שכותב הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (מנחת פיתים).

בתוך המשא ומתן בסוגייה, מבקשת הגמרא להוכיח כי מעשי ידה של בת שייכים לאביה, שאם לא כן, כיצד היה רשאי למסרה לחופה, הרי היא מפסידה באותה שעה את מלאכתה. רש"י מסביר: "ואותו היום אינה עושה מלאכה". משמע מדבריו, כי ביום הראשון לנישואיה היא אסורה בעשיית מלאכה...

דף מז/ב

תקנת פירות - מאז ומקדם

מסכתנו עוסקת רבות ב"תקנת פירות".

חז"ל תקנו שהרווחים שמניבים נכסיה של האשה, שייכים לבעל. גוף הנכסים נותר שייך לה, אך הרווחים - שלו.

בטעמה של תקנה זו קיימת מחלוקת בין התלמוד הבבלי לבין התלמוד הירושלמי. התלמוד ירושלמי נוקט (פרק ד' הלכה ד'): "תקנה תקנו שיהא מפקח על נכסי אשתו ואוכל". כלומר, כדי שהבעל ישגיח על הנכסים ויטפל בהם כראוי. תקנה זו הינה, איפוא, לטובת האשה, שכל כבודה פנימה וטרודה בענייני הבית ומשזוכה הבעל ברווחים, הרי הוא דואג לשמר את הנכסים ולטפחם. הירושלמי מוסיף, כי לא תקנו תקנה זהה לנכסי הבת, מפני שממילא אב דואג לנכסי ילדיו ואינו מזניחם.

לעומת זאת, בסוגייתנו מבואר, כי תקנת פירות נתקנה כגמול על תקנה אחרת שהבעל חייב לפדות את אשתו, בכל מחיר, אם תיפול בשבי. ואילו על נכסי הבת לא תקנו כן, מפני שממילא אב יפדה את בתו בכל מחיר.

מעניין לציין את דברי הנצי"ב מואלצ'ין זצ"ל (העמק דבר דברים כה/ב), כי תקנת פירות של חז"ל לא חוללה שינויים במנהג העולם, לפי שכבר נהגו כך מאז ומקדם, וחז"ל לא באו אלא לקבע תקנה זו כחובה.

הנצי"ב מצביע על עובדות אחדות כהוכחה לדבריו, ביניהן, עכסה בת כלב שקיבלה מאביה מעיינות מים לצורך שימוש בעלה עתניאל בן קנז, ולא עוד, אלא שבמסכת גיטין (מז/ב) מובאת ברייתא הדורשת מפסוק, כי בעל יכול להביא ביכורים מפירות "נכסי מלוג" - נכסי אשתו - ואף לקרוא את פסוקי הביכורים בהם נאמר "האדמה אשר נתתי לי"...

בעלי התוספות (שם) תמהים, הן מדין תורה אין הבעל זכאי ברווחים שמניבים נכסי אשתו וכיצד זה הפסוק קובע שהבעל יכול להביא ביכורים מנכסי אשתו? בעלי התוספות מבארים, כי דרך הנשים מאז ומעולם, לתת לבעליהן את פירות נכסיהן, והפסוק התייחס למצב ידוע זה.

גם מדברי הרמב"ן עולה כי מנהג זה קדום ביותר; הוא מפרש כי ה"מוהר ומתן" שהבטיח חמור אבי שכם עבור דינה בת יעקב, היינו: "מהר" - דמי כתובה ["כסף ישקול כמוהר הבתולות"], ו"מתן" - מתנת נכסים, כלומר, שכעת יתן לה במתנה גמורה נכסים השייכים לו, כאילו הביאתם מבית אביה ובנו שכם יהיה זכאי אך בפירותיהם אך לא בגופם (ראה רמב"ן בפירושו לתורה בראשית לד/ב).

דף מז/א דמסר לה בשבתות וימים טובים

מה מקבלים ב"תוספת שבת"?

מצוות "תוספת שבת" ו"תוספת יום טוב" מוכרת לכל. בכל ערב שבת אנו מקדימים לקבל את השבת, לפי שחובה לעשות כן, להוסיף מחול על הקודש (עיין שולחן ערוך או"ח סימן רס"א סעיף ב' וברמ"א שם). מצווה זו ניתנת לקיים על ידי תוספת זמן מועט מחול על הקודש, אך אפשר להקדים ולקבלה לפני כן מ"פלג המנחה" - כשעה ורבע לפני השקיעה [ויש אומרים מצאת הכוכבים. ראה משנה ברורה שם ס"ק כ"ה].

תוספת של היום או של דיניו? נדונים רבים הסתעפו מהלכה זו, וגם אנו עסקנו בה רבות בעבר. במאמר שלפנינו נתמקד בנידון העוסק במהותה של ה"תוספת": האם ה'תוספת' מתייחסת לכל דיני היום או לאיסור מלאכה בלבד, שחייבתנו תורה לפרוש ממלאכה זמן מה לפני כניסת היום.

כלומר, האם זמן "תוספת שבת" נחשב כיום השביעי, יום השבת, אף על פי שבפועל עדיין לא התחלפו הימים, בכל זאת, מי שקיבל על עצמו תוספת שבת, תם עבורו היום השישי ונכנס היום השביעי. או שמא לא חלף היום, עדיין יום שישי הוא גם לגבי מי שקיבל תוספת, אלא שבזמן התוספת הוא מקבל על עצמו את איסורי יום השבת וחובה עליו לפרוש ממלאכה.

אחת ההשלכות של חקירה זו היא אם בזמן התוספת חלים דיני השבת והיום טוב על כלל

הנה הקלדן נטל את מכתביו כחומר ביד היוצר ועשה בהם כרצונו.

המקליד אף חש שביעות רצון מצד מעבדיו, עד שבהצטבר כמות מכובדת של מכתבים 'מתוקנים' הוא אגדם והגישם לרבי טוביה...

כשנשאל רבי טוביה זצ"ל האם הנדיב צריך 'לסבול' מקבלת מכתב שאינו מנוסח בכל הכבוד הראוי, השיב: אף על פי כן! הן אם הייתי מעיר לו הוא בוודאי היה נפגע, ואילו מקבלי המכתבים - ספק יפגעו ספק לא!

והמכתבים נשלחו.

והוא הבליג.

והקלדן קיבל את משכורתו.

אהבת ישראל.

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ת.ד. 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מט/ב יארוד ילדה ואבני מתא שדיא

תנין אכזר

הריטב"א (בשם התוספות) כותב, "ירוד" פרושו הוא תנין והוא אכזר, וכמעט שהוא אוכל את בניו, לולי שהקב"ה נותן לו רחמנות בלבו והופך פניו מלראותם כדי שלא יחשוב לאוכלם, וחולץ שד ומניק.

ועל כך נאמר בפסוק, "גם תנין חלצו שד הניקו גוריהן". היינו, אפילו התנין האכזר שרק כפסע מפריד בינו לבין אכילת ילדיו על ידו, מאכיל לבסוף את ילדיו.

וזה היא התוכחה המושמעת באוזני מי שמסרב להאכיל את ילדיו, שאכזר הוא יותר מהתנין, שלבסוף מאכיל את יוצאי חלציו, ואילו זה, מסרב להאכילם.

דף מט/ב הא בחיורי, הא באוכמי

חינוך הבנים

ברש"י מבואר, שכאשר בני העורב קטנים, צבע הנוצות המכסות את גופם הוא לבן, ולכן סבור העורב שאין אלה ילדיו, ומתאכזר עליהם עד שנוצותיהם משחירות והוא מכירם כצאצאיו (ריטב"א בדעת רש"י).

על פי זה מסביר החתם סופר (בחיידושו למסכת כתובות, בסוגייתנו), את דברי הגמרא (עירובין כא/ב), האומרת "במי אתה מוצאן" - מי הוא זה הזוכה לכתר תורה - "במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב".

כותב החתם סופר, שהכוונה היא שאם הבנים אינם דומים לאביהם בלימוד התורה ובצדיקות ובדרכיו הישרים, 'מתאכזר' אביהם עליהם, וכשהיו דומים והולכים בדרכי אבותיהם הטובים והישרים - מרחם עליהם, וכך מובילים בדרך ישרה למען יעלו במסילה העולה בית א-ל.

דף מט/ב הא בחיורי, הא באוכמי

מניין ניזונים בני העורבים?

מניין אם כן ניזונים בני העורב בקטנותם, בעוד נוצות לבנות מעטרות את גופם, הרי באותה העת הוריהם מתאכזרים אליהם ואינם מכירים בהם? **כותב** רש"י (תהילים קמ"ט), ומפרשים נוספים (שם), שהקודש ברוך הוא מרחם עליהם ומזמין

מצוותיהם, או רק איסוריהם חלים. ביום טוב, למשל, בו יש מצוות שמחה, לפי הצד הראשון מצוות השמחה מתחילה מעת קבלת "תוספת יום טוב", כי כבר נכנס היום הבא, ואילו לפי הצד השני בזמן התוספת כבר אסורים במלאכה, אך מצוות שמחה - אין.

חקירה זו מוצאת את ביטוייה לא רק לגבי הלכות שבת ויום טוב, כי אם גם לגבי הלכות שונות. להלן אחת מהן:

אשה שלענייני טהרתה צריכה לדעת אם כעת יום שישי או יום שבת, כיצד עליה לחשב את זמן ה'תוספת'? הרמ"א (שולחן ערוך יו"ד סימן קצ"ו סעיף א') מביא מחלוקת בדבר, אם תוספת השבת אינה אלא לגבי קדושת השבת, אך מבחינתה יום שישי הוא, או שמא בזמן התוספת שבת היא לכל דבר [יש להדגיש, כי הנידון הוא לראות את זמן התוספת כיום השבת לחומרא בלבד ולא לקולא].

הפוסקים (ראה ש"ך וביאור הגר"א ביו"ד שם) מצאו בסוגייתנו הוכחה נאמנה מהי דעתם של בעלי התוספות בנידון.

בתוך משאה ומתנה של גמרתנו המבקשת להוכיח כי מעשה ידיה של הבת שייכים לאביה, היא מעלה אפשרות כי אמנם לאב יש זכות למסור את בתו לחופה, אך אפשר שעליו לעשות כן בשבת וביום טוב בלבד, כדי שלא לגרום לה הפסד שתבטל ממלאכתה.

בעלי התוספות (ד"ה דמסר) על אתר תמהים, הן ידוע כי אין נושאים נשים במועד מפני שאין מערבין שמחה בשמחה! כיצד מציעה הגמרא להשיאה ביום טוב?

בעלי התוספות מתרצים כי אין הכוונה שישיאנה ביום טוב עצמו אלא בזמן תוספת יום טוב. זמן זה נאסר במלאכה, אך עדיין לא חלה מצוות השמחה של יום טוב. בעת תוספת יום טוב, אין מניעה, איפוא, להתחתן, כי עדיין לא מתערבת שמחה בשמחה.

מוכח, כי לדעתם בתוספת יום טוב חל איסור מלאכה בלבד, אך היום עצמו, על כל דיניו, נותר כשהיה.

דף נ/א אל יבזבז יותר מחומש

מצוות לימוד תורה - אין שיעור הוצאת ממון עליה

במסכת יומא (לה/ב) אומרת הגמרא, כי עני שמלאו ימיו ובהתייצבו בפני בית דין של מעלה טוען כי לא היה סיפק בידו ללמוד תורה עקב טרדותיו, נדחה בטענה: "כלום עני היית יותר מהלל?". הגמרא מספרת, כי הלל היה משתכר מטבע אחד בכל יום, חציו שילם לשומר בית המדרש כדי שיאפשר לו ללמוד תורה, ואת חציו שימר לפרנסת ביתו.

הלומד את גמרתנו מוצא עצמו תמה בהגיעו לתקנת אושא: "המבזבז, אל יבזבז יותר מחומש" מנכסיו! דין זה נלמד מהפסוק "עשר תעשר" שממנו אנו לומדים תן עשירית ועוד עשירית; חומש. כלל זה נאמר לגבי צדקה והוא תקף לגבי כל המצוות, שאין אדם מחוייב להוזיל מממונו יותר מחומש על קיום מצוות (רמ"א סימן תרנ"ו ועיי"ש משנה ברורה ס"ק ז), שמא יעני ויצטרך לבריות.

את טעם תקנת חז"ל מבאר הפתחי תשובה (יו"ד סימן קנ"ז ס"ק ד') בשם בעל "חומת ירושלים", כי אם יבזבז על מצווה אחת ממון רב, עלול להעני ומתוך עניותו יתבטל ממצוות רבות, לפיכך הורו חז"ל כי ימנע מבזבז ממנו, בדומה לכלל הידוע, "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה".

כיצד, איפוא, בזבז הלל מחצית מהונו לקיום מצוות תלמוד תורה?

החפץ חיים זצ"ל (ליקוטי הלכות יומא שם) עומד על כך וכותב: "מוכח מזה שהאדם שאינו יכול ללמוד בעצמו ומוכרח לשכור איזה מלמד לזה, והוא איש עני שמוכרח להרוויח ממלאכה שעושה בשביל אחרים, אף על פי כן צריך לצמצם... ולחיות בצמצום רב ולשכור אחר שילמדו תורת ה'. ואינו דומה לזה דאמרין המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, דזהו רק לעניין צדקה [-ושאר מצוות-] אבל לא לעניין תורה, שהוא מחוייב לידע אותה והיא חייב לנצח".

"רצה הקב"ה לזכות את ישראל": בספרו שם עולם (שער ההתחזקות פרק ה') מרחיב החפץ חיים בדבר ומסביר, כי "רצה הקב"ה לזכות את ישראל שיהיו חיים לעתיד לבוא חיי הנצח, וזה אי אפשר להשיג אלא באמצעות התורה שהיא מקור החיים... וכמו שאנו אומרים 'וחיי עולם נטע בתוכנו'. ולהיפך ח"ו, מי שפורש עצמו ממנה הוא פורש עצמו ממש מן החיים...". כלומר, לא יתכן שהורונו חז"ל לבלתי ממון את עצם חיינו.

גם השיטה מקובצת בסוגייתנו כותב, שאל יתמה אדם על דברי המדרש האומר שהמבזבז כל הונו לצדקה "צדקתו עומדת לעד", כי דברי המדרש אמורים לעניין תלמוד תורה!

אכן, מצאנו מדרשים ומאמרי חז"ל, המפליגים בחובת האדם לעשות כל שלאל ידו כדי ללמוד תורה, ביניהם במדרש תנחומא (צו י"ד): "יש חיוב באדם ליתן כל ממונו ללמוד תורה לעצמו ולבניו... ואשרי האיש העוסק בתורה והנותן ממונו ללמד תורה לבנו, כי בשביל הממון שהוא נותן ללמוד זוכה לחיי העולם הבא".

להם יתושים מתוך צאתם ונכנסים לתוך פיהם.

מוסיף הרד"ק (שם), שמוסר ההשכל הנלמד מכך הוא: "הנה הקב"ה עוזר החלושים שאין בהם יכולת מעצמם. וכן עשה לישראל שהיו נטושים בגלות מאין כח, כי האל יתברך רוצה בחלושים ובשפלים, לא במתגברים ומתגאים בכחם וביכולתם".

דף נ/א בציר מבר שית לא תקביל

מתי מתחילים ללמוד תורה?

בסוגייתנו מבואר שגיל שש הוא הזמן בו האב צריך להתחיל ללמד את בנו תורה.

אולם, הרמ"א (שו"ע יו"ד סימן רמ"ה סעיף ח') בשם האברבנאל בפירושו למסכת אבות) פוסק, שמיד כשמגיע הילד לגיל שלוש שנים שלמות, מלמדים אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה.

אך הגר"א (שם) חולק, וסובר שכבר קודם לכן, יש לאב ללמד את בנו את אותיות התורה משעה שמתחיל לדבר. זאת, על פי דברי רש"י שכותב (דברים פי"א, י"ט), "משעה שהבן יודע לדבר, למדוהו 'תורה צוה לנו משה', שיהא זה למוד דבורו" היינו, כדי שתחילת דיבורו של התינוק יהיה בדברי תורה.

דף נ/א מאי אסותיה אצותא דדיקלא במיא, נשפייה ונשקיה

חרם הקדמונים על שימוש בסגולות חז"ל

המהרש"ל (יש"ש חולין פ"ח ס' יב) כותב, שיסנו חרם קדמונים שלא לעשות כל שימוש בסגולות או ברפואות המוזכרות בדברי חז"ל וזאת, שמא העושה זאת לא ידקדק בעשייתו כראוי, ואז לא יצליח הדבר בידו, ויבוא לזלזל בדברי חז"ל הקדושים. ומסיים המהרש"ל, "ואם הראשונים

עולים על רכבת הלימוד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחזרים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד < עכשיו > 3029 *

חודש ראשון התנסות חינם

החפץ חיים (שם עולם שם) אף מוצא לכך מקור בפסוק "ואהבת את ה' אלוקיך, בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל מאדך". הוא מוכיח, כי כוונת הפסוק לאהוב גם את התורה, והרי נאמר בפסוק שיש לאהבה "בכל מאדך" - ממונו של האדם. **בכל** מאדך (ועיין עוד בספר ובתורתו יהגה חלק א' פרק ה' סעיף ד').

דף נא/א כל העומד לגזוז כגזוז דמי

מדוע אתרוג שפיטמו נשר כשר לברכה?

הכל יודעים, כי אתרוג "חסר", שחלק ממנו נחסר, אינו כשר. לפיכך, הרוכשים אתרוג עם פיטם, נזהרים ביותר לבל יפול הפיטם מן האתרוג כדי שלא יהיה האתרוג "חסר".

סביר להניח שבלבו של כל רוכש אתרוג קיננה השאלה הבאה: מדוע אתרוג שנלקט מן העץ בלא פיטם כשר? הן בדרך כלל אתרוגי ארץ ישראל גדלים על העץ עם פיטם, אלא שרוב הפיטמים נושרים מאליהם מן האתרוג במהלך גדילתם. האין זה אתרוג "חסר"? הא ניחא אתרוגים שאינם מגדלים פיטם כלל ועיקר, אינם נחשבים "חסר" (רא"ש, וכן הביא הרמ"א או"ח סימן תרמ"ח סעיף ז), אך באתרוגים דגן שהיה בהם פיטם ונשר, מדוע אינם מוגדרים "חסר"? נפתח בגמרתנו.

לומדי הדף היומי מכירים בוודאי ממהלך לימודם במסכתות השונות את הכללים המפורסמים "כל העומד לזרוק - כזרוק דמי" (פסחים יג/ב), "כל העומד לפדות כפדוי דמי" (בבא קמא עז/ב), "כל העומד לחתוך - כחתוך דמי" (חולין עב/א).

השבוע אנו לומדים את הכלל "כל העומד לגזוז - כגזוז דמי". הגמרא מביאה מעשה ברב יוסף שהורה לגבות חוב מיתומים. מאחר שקיים כלל כי אין גובים מטלטלים השייכים ליתומים, הורה רב יוסף כי יגבו את החוב באמצעות בצירת ענבים, שהרי הם מחוברים לעץ, וכל המחובר לקרקע - כקרקע ואין דינם כמטלטלים. על אתר תמהו בפניו תלמידיו, הרי "כל העומד לגזוז - כגזוז דמי", ומאחר שהענבים עומדים להבצר, אין להחשיבם כמחוברים אל העץ [השיבם כי התכוון לענבים שיוסיפו להשביח אם ישארו על העץ, ואלה אינם בגדר "כל העומד לגזוז"].

לכאורה, לאור המבואר בגמרתנו, השאלה מתפוגגת מאליה, שכן, באותם אתרוגים שפיטמם נושר במהלך הגדילה, לפי טבעם מלכתחילה אינם מסוגלים לגדל פיטם שישאר מחובר אליהם ומתחילת גידולו של הפיטם הוא עומד לנשור... פיטם זה מעולם לא נחשב, איפוא, חלק מן האתרוג והעדרו אינו משווה דין "חסר" לאתרוג.

ברם, זאת למודעי, כי אף על פי שסוגייתנו נוקטת את הכלל "כל העומד לגזוז - כגזוז דמי" ככלל פשוט ונהיר לכל, אין כך פני הדברים לגבי יתר דיני התורה, שהרי נחלקו תנאים לגבי תקפם של כללים אלה (ראה שבועות מג/ב, ועוד) [ורק לגבי המקרה שבסוגייתנו, גביית חוב מירושים, מוסכם על הכל כי כל העומד לגזוז כגזוז דמי. ראה תומים סימן צ"ה ס"ק ג' וקהילות יעקב סנהדרין סימן ס', ועוד]. הניתן, איפוא, להכריע את דינו של האתרוג?

ובכן, החתם סופר (שו"ת, י"ד סימן רנ"ו) מבהיר, כי אמנם קיימת מחלוקת תנאים לגבי הכללים "כל העומד...", אך יש מקרים בהם הכל מודים ש"כל העומד לגזוז כגזוז דמי". כלומר, מחלוקת התנאים מתייחסת לחפץ שבעליו הוא שרוצה לגזוז / לחתוך חלק ממנו, או שמצד הדין יש לעשות כן. ברם, אם חלק זה עומד להתלש מעצמו, שכך טבעו, הכל מודים ש"כל העומד לגזוז כגזוז דמי".

כתיבת ספרי תורה בדיו שצבעו מתחלף: לפיכך פוסק החתם סופר כי סופרי סת"ם, שעליהם להשתמש בדיו שחור בלבד לכתוב ספרי תורה, פרשיות תפילין ומזוזות, אינם רשאים להשתמש בדיו שחור שעם הזמן צבעו משתנה לצבע אדום, כי מאחר שעתיד הוא להשתנות כבר עתה אינו נחשב צבע שחור.

לאור דברי החתם סופר, כותב הגר"ש ואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי חלק א' סימן קע"ז), ברור מאלינו כי פיטם של אתרוג הנושר במהלך גדילתו אינו מחשיב את האתרוג כ"חסר", שהרי מלכתחילה נועד ליפול [ועיין שם שאפשר שלגבי ה"פיטם" אף אין צריך להגיע לדברי החתם סופר].

כעניקים ואף על פי כן נמנעו מלהשתמש בסגולות אנו כיתושין על אחת כמה וכמה".

דף נ/א הון ועושר בביתו

"הון ועושר - בביתו"...

האלשיך מבאר את הפסוק על דרך הדרש והמוסר באופן זה: "הון ועושר בביתו" היינו, שאת העושר והממון שצבר האדם בחייו, הוא משאיר לאחר מותו בביתו... ברם, "וצדקתו עומדת לעד" - אך את המצוות והמעשים הטובים שעשה במשך חייו, נשארים עמו לעד.

דף נ/א הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים

התורמים להדפסת ספרים

כותב הגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל (בספרו רוח חיים סי' ער), שלפי זה נראה, שהוא הדין למי שנותן מעות נדבה להדפיס ספר חדש מתורתם של הראשונים או של האחרונים, שזהו בכלל מה שאמרנו, "וצדקתו עומדת לעד", זה הכותב ספרים ומשאלים לאחרים.

דף נ/א דלא אתי לאינצויי

מניעת המריבה

הריטב"א מביא בשם רבינו יחיאל ז"ל, שהכוונה היא, שכשיהיו בניו לבניך לא יצטרכו דיני ישראל להתעמת עם הצדוקים הסוברים שכאשר אדם נפטר, והניח אחריו בת, ובת בן (כשבנו נפטר קודם לכן), יורשת הבת עם בת הבן מקל וחומר - ומה בת בני הבאה מנכח כחי תירשני, בתי הבאה מכחי לא כל שכן (ב"ב קטו/ב).

לכן אומרת הגמרא, שכאשר יהיו בניו לבניך תימנע מריבה זו, מפני שכשיש בן לבן, אף הצדוקים מודים שלא תירש הבת עם בן הבן...

**"באוטובוס,
בדרך לעבודה.
תענוג!"**

**גם ר' יעקב, עו"ד
מבית שמש לא מוכן
לותר על זה.**

**2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.**

**כולם מצטרפים
מה אתך?**

**לקבלת ספרון חודשי ראשון חינוך
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764**

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה חיים הכהן** ז"ל
ב"ר יוסף אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט באב תשנ"ח
תנצב"ה
הנוצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **אביגדור יהודה כהן** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **בנימין וסלי** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע כ"ז באב תשנ"ח
תנצב"ה
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו